

ЛЕОПОЛДО СЕА И ФИЛОЗОФИЈА АМЕРИКАНИЗМА

Проф. др Далибор Солдатић

У излагању се представља мисао Леополда Сее (1912–2004) и указује на специфично транскултурну димензију његовог разумевања (латино)америчке филозофије.

Сеа је био најпознатији и најутицајнији мексички филозоф друге половине 20. века, чије се дело сврстава у „филозофију ослобођења“, односно „зрело“ доба латиноамеричке филозофије. Полазећи од убеђења да филозофија мора трансформисати друштвену реалност из које настаје, Сеа се у својим текстовима непрестано враћао промишљању могућности и улоге оригиналне (латино)америчке мисли и историје. Пошто се Латинска Америка културно и историјски налази у раскораку између европеизма и сопствене аутохтоности (уистину не припадајући ни претколумбовској прошлости, ни европској садашњости), Сеа пита поседује ли (латино)америчка филозофија оригиналност или је само рефлексивна питања и потреба Европе. Штавише, сама идеја оригиналности је за Сеу дискутабилна, јер се поставља питање: оригиналност у односу на шта? Одговор је, за Сеу, у односу на Европу и европску мисао, те тако развијање оригиналне (латино)америчке филозофије постаје жеља и потреба за учешћем у наративу европске историје и културе.

Антиципирајући критику постмодерних и постколонијалних мислилаца, Сеа се позиционира у поменутом међукултурном расцепу и филозофију заснива не као систем апстрактних и теоријских предлога (што је европска идеја смисла филозофије), него као ангажман и производ људи од крви и меса који се боре у сопственим друштвено-историјским околностима: као инструмент слободе и супротстављања евроцентричној визији човека, историје и разума.

АРХИПЕЛАШКА МИСАО ЕДУАРА ГЛИСАНА

Проф. др Тамара Валчић Булић

Едуар Глисан (1928–2011), пореклом са Мартиника, један је од најзначајнијих постколонијалних франкофоних карипских писаца. Писао је поезију, романе, позоришне комаде, а објавио је и низ књига есеја, од којих је пет накнадно објединио под заједничким именом *Поетика*.

Иако је у време најжешће борбе за деколонизацију, педесетих и шездесетих година 20. века под снажним утицајем покрета *Црнаштво*, Глисан се убрзо потом окреће потражи за „нетоталитарним“ идентитетима и изградњи сопствене поетике засноване на креолизацији као динамичном процесу у коме се културе међусобно сусрећу, сударају, преображавају, и на тај начин се опиру окамењености Бића, апсолутним суштинама, национализму, али и западњачком универзализму. У склопу *Поетике односа*, у којој се у великој мери инспирише идејом и појмом идентитета-ризума Жила Делеза и Феликса Гатарија, Глисан дефинише низ значајних појмова као што су креолизација, лутање, дигенеза, прозирност и непрозирност, Хаос-свет, Сав-свет, мондијалност и други.

У овом саопштењу биће изложена и објашњена основна Глисанова схватања везана за актуелни развој и међусобни однос култура у људском друштву.

КАРЛОС ФУЕНТЕС И КУЛТУРНИ СИНКРЕТИЗАМ ЛАТИНСКЕ АМЕРИКЕ

Доц. др Бојана Ковачевић Петровић

У излагању ће бити речи о хиспаноамеричком културном континуитету из визуре мексичког књижевника Карлоса Фуентеса, односно поимању преплитања и стапања прехиспанске и модерне културе на тлу Латинске Америке из угла тамошњих књижевника и мислилаца. Из њихове перспективе, транскултурација је препозната као један од кључних процеса подручја на којем живе све расе, обједињене појмом *mestizaje* и заједничким, шпанским језиком.

Сагледавањем ставова родоначелника, поборника и тумача особеног хиспаноамеричког синкретизма (међу којима су аргентински теоретичар Валтер Мињоло, уругвајски књижевни критичар Анхел Рама и есејиста Енрике Родо, мексички културни посленици Хосе Васконселос, Алфонсо Рејес и Октавио Пас, кубански писац и музиколог Алехо Карпентјер, португалски научник Боавентура де Соуса Сантос, руски филозоф и књижевни критичар Михаил Бахтин и други), указаћемо на транскултурне процесе у шпанском говорном подручју Јужне, Средње и Северне Америке.

У средишњем делу излагања предочићемо размишљања Карлоса Фуентеса о културном идентитету, парадигми мешања раса, те слојевитом наслеђу као богатству индо-афро-ибераамеричког човека и друштва.

Наполетку, кроз ово истраживање показаћемо да Карлос Фуентес извор мексичке транскултуралности налази у бароку, којим је премоштен међуатлантски временски и просторни амбис, под чијим сводом је настала нова хиспаноамеричка културна генеалогичка и под чијим је окриљем стасао латиноамерички роман као прозна врста над врстама, ослобођена након три века колонијалне забране и од тада алефовски бесконачна.

САВРЕМЕНЕ СТУДИЈЕ КУБАНСКЕ КУЛТУРЕ: ФЕРНАНДО ОРТИС И ПОЈАМ ТРАНСКУЛТУРАЦИЈЕ

Доц. др Владимир Карановић

Основу западноевропских, а све више и источњачких култура, чини процес сусрета, комуникације, мешања, прожимања и узајамног саображавања. Осим на европском континенту, ова појава посебно је видљива у културама које су у политичком и социјалном смислу биле у односима доминације и субмисивности, као део колонијалног система. При додиру различитих култура селективно се преузимају неки елементи, којима се дају нови облици, нова значења или другачије функције.

Међу првим теоретичарима латиноамеричке културе, кубански антрополог, историчар, етнолог, криминолог, адвокат, лингвиста, политичар и дипломата Фернандо Ортис Фернандес (Fernando Ortiz Fernández, 1881–1969), у књизи *Contrapunteo cubano del tabaco y el azúcar* (1940) истакао је значај појма „транскултурација“ (*transculturación*). Овај појам је био у центру Ортисовог истраживања капацитета тзв. „периферних“ култура да стварају интеркултурне фузије кроз сусрете и преузимање одређених елемената уместо просте или пасивне асимилације култура и (ли) културних елемената. Транскултурација је у основи кубанске историје будући да је пратећи елемент развоја културе и друштва од првих становника па све до савременог доба. Иако се одвија по фазама, овакав вид културне фузије подразумева расна, друштвена, културна, обичајна, цивилизацијска и друге врсте мешања и дијалога.

Овај обиман, систематичан и јединствен есеј преиспитује границе појмова савремене постколонијалне критике, а основна идеја књиге очигледно је била да се у алегоријском кључу покаже да у једном динамичном облику тзв. транскултурације, у појавности савременог света треба истовремено да постоји стабилност, али и доза тињајућег насиља, непрестана игра моћи и њених друштвених последица. Овај текст такође нам омогућава да сагледамо сву сложеност игре обмане и моћи у процесу стварања или разградње културних формација.

ЈЕДНОЈЕЗИЧНОСТ ДРУГОГ КОД ЖАКА ДЕРИДЕ

Др Александра Манчић

У тексту под насловом *Једнојезичност другог*. Протеза порекла, Жак Дерида своју ситуацију у језику посматра као индивидуалну и као универзалну, схватајући је као провокацију, као позив на размишљање и тумачење историје и политике. То је на првом месту ситуација Јевреја у Алжиру у преломном периоду у 20. веку, заједнице и појединца три пута одсечених, најпре од арапске и берберске културе и језика, од француске – односно европске – културе и језика, и коначно, или за почетак, од јеврејског памћења, историје и језика.

Дерида инсистира на универзалности сопствене ситуације неприпадања језику као „управо ономе што не дозвољава да буде поседовано, али што из тог истог разлога, изазива свакојаке покрете присвајања“. Ту личну ситуацију Дерида не описује из биографских разлога. Она изричито учествује у деконструкцији језика као власништва, а несумњиво и као станишта. Она показује да постоји нешто у односу према језику што омогућава да се истовремено укаже на хегемонске језичке политике и да се доведе у питање захтев за присвајање језика и полагање права на идентитет и идентификацију преко језика.

Усмену верзију овог текста Дерида је изложио на колоквијуму који су организовали Едуар Глисан (Мартиник) и Дејвид Вилс (Нови Зеланд), 1992. године, на Универзитету Лујзијана, у Батон Ружу, у САД, под насловом *Echoes from Elsewhere/Renvois d'ailleurs*. Деридине поставке овде се разматрају као полазиште за транскултурна изучавања „феномена који замагљују границе, прелазе их, показују њихову историјску артифицијелност, њихову насилност, означавају односе силе који су у њима концентрисани и који се у њима бесконачно капитализују“.